

...değinmeler

ODTÜ'DE GELİŞEN OLAYLAR ÜZERİNE

Yeni öğretim yılının başlama-sıyla birlikte, ODTÜ'de, «büyük» basının deyimiyle «olaylar» baş-ladı. Olayların görünen başla-ma nedeni İstiklâl Marşı'na çağırırken bir grup öğrencinin aya-ğa kalkmaması ve arkasından Enternasyonal'in söylenmesiy-di. Hemen ertesi gün bütün bü-yük gazetelerde ortak temala-rı paylaşılan birtakım manşetler görüldü: «DEVLETİN ÖNÜNDE NELER OLUYOR», «ODTÜ'DE DEVLET YOK», «ÖĞRENCİLER İSTİKLÂL MARŞINDA AYAĞA KALKMADI».

Bu, doğal olarak Sıkıyöneti-min harekete geçmesine neden oldu. Öte yandan bu «saygısız-lıkta» rahatsız olan rektörlük, «İstiklâl Marşı'nı ve Bayrağı Saygı Yürüyüşü'nü gündeme getirdi. Olaylar artık ardarda gelişiyordu. Sıkıyönetimin beş-bin jandarma ile okulu sararak «devletin gücünü gösterme» ca-bası, İceride «silahlı» bir öğ-rencinin olduğunu gerekçe gös-tererek hazırlık binasını sarıp 475 öğrenciyi gözaltına alma-sıyla sürdü. Sıkıyönetim ODTÜ ile ilgili «ilginç» bildirimler ya-ynıyor; bu arada okul içinde «öğrenci avını» sürdürmeyi ih-mal etmiyordu. Şu anda ege-men güçlerin ve Sıkıyönetimin ODTÜ'ye yönelik doğrudan sal-dırısı tavrı devam etmektedir.

Bu olayların değerlendirilme-sine geçmeden önce «İstiklâl Marşı» hakkında birkaç söz söylemek gerek. «Büyük» basın-da, TV'de vb. dile gelen burju-va siyasi-ideolojik söylem, bu olayla neleri gösteriyor, neleri kazanıyordu?, İstiklâl Marşı'nda ayağa kalkmamak terörizme ya-kınlaştırılıyor, bu olgular aynı-laştırılmaya çalışılıyor. İstiklâl Marşı'nda ayağa kalkmayanlar ODTÜ öğrencileri değil, «bir avuç anarşist»ti, bunlar «terör eylemlerini» yapanlarla aynı ki-şilerdi, vb.. Böylelikle egemen

sınıflar ve temsilcileri üniver-siteye yapacakları saldırılar için, kamuoyu nezdinde meşru bir zemin hazırladılar.

ODTÜ'de gelişen bu olayları kavramak için, öncelikle ODTÜ'nün Türkiye'nin siyasi ve ideo-lojik konjonktürü içindeki öz-günlüğünü kavramak gerekiyor. ODTÜ, devrimcilerin egemen olduğu herhangi bir okuldan farklı bir yer. Bu farklılık, ODTÜ'nün, Türkiye'nin siyasi sı-nıflar kavgasında etkili bir öge olması biçiminde tanımlanabi-lir. ODTÜ'de olan bir olay sa-dece bu üniversite ve çevresi-ni değil, en geniş anlamda si-yasi mücadeleleri ilgilendirmek-tedir. Genel siyasi mücadelenin içinde ODTÜ aktif bir öge ola-rak yer alır. Tek kelimayla, OD-TÜ, egemen sınıflar için siyasi bir olgudur. Egemen sınıflar ODTÜ'ye saldırırken sadece ODTÜ'nün kendisine ODTÜ ad-lı üniversiteye saldırmamakta-dır; yani amaçları basitçe ODTÜ'de devrimci unsurları susturmak ve yoketmek değil-dir. Onlar bu hedefin yanı sıra, bir başka son derece önem-li temayı daha işleyebilmekte-dirler. Söz konusu tema anarşizm, terörizm, solculuk, eylem-cilik «örneği» olarak sunmak-la, söz konusu olgulara karşı ol-mak bağlamında kitleleri ken-dine bağlamaya çalışmakta; öte yandan halka ve devrimcilere yöneltecekleri baskılar için dev-let güçlerini canlı ve ayakta tut-manın, Sıkıyönetimin gereklili-ğinin bir meşruiyet koşulunu da-ha sağlamaktadırlar.

«Öğrenciler» ve «anarşistler», «büyük» basından, «kibar» gü-venlik görevlilerinin formlardaki uyarılarına kadar, her düzeyde ayırılmaya, birbirlerinden koparılmaya çalışılmaktadır. Ege-men sınıfların bu eğilimi ODTÜ olayının sadece ODTÜ'nün ken-

disini değil, tüm devrimci hare-keti bağladığı anlamına gelir. Öyleyse devrimciler, ODTÜ'ye yönelen fiili saldırıları karşıla-makla yetinemezler. Egemen sı-nıfların ideolojik saldırısına, ya-ni ODTÜ'yü olumsuz bir «örnek» olarak işlemelerine karşı tüm toplu düzeyinde genel ve kaps-amlı bir mücadele verilmeli, ODTÜ'yü olumsuz bir öge ola-rak gösteren siyasi-ideolojik propaganda kırılmalıdır. Bu mücadelede, ayrıca, ODTÜ'nün kendi içinde somut ve kurucu çalışmalarla temellendirilmeli-dir.

Egemen sınıfların siyasi-ideo-lojik saldırısının boşa çıkarıl-ması, öncelikle, ODTÜ'de veril-ecek doğru ve tutarlı mücade-leye bağlıdır. Bunun için de OD-TÜ'de bugüne kadar verilen mücadelenin bir değerlendiril-mesi ve yeni tip bir mücadele perspektifinin inşa edilmeye ça-lışılması zorunludur. ODTÜ'de bugüne kadarki devrimci mü-cadelenin bir analizi bu yazının sınırlarını aşmaktadır. Genelde ODTÜ'deki mücadelenin genel eksikleri kısaca belirtilebilir. Yıllardır uluslararası devrimci harekete egemen olan ekono-mist anlayışlar, devrimcilerin tüm iyi niyetlerine rağmen, OD-TÜ'ye de yansıdı. Bunun sonu-cu olarak sosyalistler genellikle varoldukları her birimde ol-duğu gibi, ODTÜ'yü de basit bir araç olarak gördüler. Böyle bir anlayış içinde burjuva eğitim pratiklerine karşı mücadele ve alternatif bir sosyalist eğitim kurma mücadelesi perspektifi küçümsendi. Aynı zamanda genel öğrenci kitesinin, kitlesel faaliyetine dayalı birtakım ça-lışmalar, kurumlar yeterli ölçü-de oluşturulmadı. Gerci ODTÜ bu noktada, öteki üniversite-lerden hayli leri durumdadır. Ö.T.K. gibi gerçekten demokra-tik ve öğrenci kitesini ortalama ölçülerimiz üzerinde eylemleri ki-labilen bir örgütlenme vardır. Nitekim bu yüzden ODTÜ'ye yö-

nelen saldırıların başlıca hedef-lerinden biri de ÖTK örgütülü-ğü oldu. ODTÜ öğrencilerinin kararlı mücadelesi içinde bu-nun bir ürünü olarak yerleşen ÖTK olgusu karşısında duyulan huzursuzluk, Sıkıyönetim bildiri-lerinde aynen yansımaktadır. Aranan öğrencilerin «anarşist» vb. sıfatlarının yanı sıra ÖTK üyeliği sıfatının da eklenmesi, bazı gazetelerde ÖTK'dan nere-deyse bir gizli örgütlenişine söz edilmesi bunun ilgiye değer kanıtlarıdır.

Fakat elbetteki amaç ODTÜ öğrencilerinin ÖTK örgütülü-ğünü varlıklarını görece leri dü-zeyin daha da yükseltmesidir. Son zamanlarda ÖTK işleyişin-de görülen durağanlaşma ve öğrenci kitesinde görülebilir hale gelen toplumsal-politik ilgi-sizleşme eğilimi bunun zorunlu-luğunu ve güncelliğini göster-mektedir.

Bundan sonra verilecek mü-cadele bütün bu eksiklikleri göz-önüne almalıdır. Artık fiili sal-dırlara karşı anlık savunmalar-la yetinilmeli, kitle bağlarını güçlendirmeyi temel alan bir si-yasi strateji izlenmelidir. Eğitim kurumlarında kitle bağlarını güçlendirmeyi temel alan bir si-yasi strateji izlenmelidir. Eğitim kurumlarında kitle bağlarını güçlendirmek burjuva eğitimin sisteminin «kötülüğünü» göster-mek temelinde değil, varolan eğitimin eleştirisini de kapsaya-cak şekilde alternatif sosyalist eğitim pratiklerinin üretilmesi temelinde verilen mücadeleyle mümkün olur. Bugün her ODTÜ'lü devrimci, alternatif eğitimin ve üniversite içinde sosyalistçe ilişkilerin örgütlenmesinin ko-şullarını düşünmeli ve bu doğ-rultuda mücadele vermelidir.

ODTÜ'LÜ BİR GRUP DEVRİMCİ

«İSMAIL BEŞİKÇİ OLAYI»NIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Sosyolog-Yazar İsmail Beşik-ci, «Doğu Anadolu'nun Düzeni-Sosyo Ekonomik ve Etnik Te-

meller» adlı kitabının yayınlan-dığı 1969 yılından bu yana ka-muoyunun yakından tanıdığı bir kişidir. Erzurum Atatürk Üniver-sitesinde doktor-asistan iken yayıncılığı araştırmalar ve derslerinde anlattıkları nedeni-yle şimşekleri üzerinde toplama-ya başlayan İ. Beşikçi, adı ge-çen kitabının yayınlanmasından sonra, 1970 yılı ortalarında üni-versiteden çıkarılmak istendi. 12 Mart'ta tutuklandı ve Diyar-bakır Sıkıyönetim Mahkemesin-de yargılanarak TCK'nun 142/1 ve 142/3 maddeleri gereğince 13,5 yıl hapse mahkum edildi.

1974'de haptisten çıktıktan sonra çalışmalarını sürdüren İ. Beşikçi, çeşitli kitaplar ya-yıncıydı. Bunların hemen tümü kovuşturmayla uğradı ve yazar, 1979 yılı başlarında «Türk Tari-h Tezi - Güneş Dil Teorisi ve Kürt Sorunu» adlı kitabından dolayı üç yıl, «Kürtlerin Mecbu-ri İskânı» adlı kitabından dola-ya da birbuçuk yıl hapis cezası-na çarptırıldı. Her iki kitabında da T.C.K.'nin 142/3 maddesini ihlâl ettiği (millî duyguları za-yıflatıcı ve bölücü mahiyette kürtçülük propagandası) öne sürülüyor. İlk kitap ayrıca «Atatürk'ün hatırasına neşir yo-luyla hakarete bulunmaktan dolayı da suçlu görülmüş.

Türkiye'de, yazdığı kitapların-dan, düşüncelerinden dolayı mahkûm olanların ne ilki ne de sonuncusudur İ. Beşikçi. Fakat gerek mahkûm olduğu T.C.K.'nin 142/3'ncü maddesinin uy-gulanışı ve gerekse İ. Beşikçi'nin kitaplarında özellikle vur-guladığı bir nokta nedeniyle bu «olay», ilginç ve düşündürücü-dür.

Öyle anlaşılmalıdır ki T.C.K.'nin 142/3'üncü maddesinden mahkûm olmak için «Türkiye'de Kürt utusu vardır» demek yeterlidir. Siyasi anlamı olan «Kürt-cülük» suçunu işlemek için bel-li bir siyasi hedef göstermek, bu hedefin propagandasını yap-mak gereklidir. Oysa uygulamada «Türk milletinden ayrı, Tür-kiye Cumhuriyeti sınırları içinde yurdu, tarihi ve dil olan bir Kürt milletinin de varlığını id-

dia etmekle 142/3 maddesi ih-lâl edilmiş olmaktadır. Bu «id-dianın hangi gerekçelere da-yandırıldığı yargı makamını il-gilendirmemektedir. Ne mahke-me, ne savcılık ve ne de S. Dönmezer ve Yılmaz Altuğ gibi profesörlerden seçilen bilirkişi-ler, «iddia»nın gerekçelerini in-celeme gereğini duymayarak, kitaplarda Kürt milletinin var-olduğu yolunda bir «iddia»nın bulunup bulunmadığına bakıyor-lar. «İddia» varsa suç işlenmiş-tir ve ceza kaçınılmazdır.

142/3'ncü maddenin uygulan-masındaki mantığı göre Türki-ye devletinin hükümlerlik alan-ında Kürt yoktur «herkes Türk'tür». Bu Türkiye sınırları içinde yaşıyan herkesin Türkiye dev-letinin uyruğu olduğu anlamın-da doğrudur. Türk nitelemesi, burada, siyasal (ve hukukî) bir bağlanmanın, mensubiyetin ifade-sidir.

İ. Beşikçi ve benzer biçimde başkaları, bu mensubiyetli, bu bağlanmayı ele almıyorlar. Onla-rın konu aldıkları şey, sosyo-ekonomik, kültürel bağlantılar-dır. Buradan bakıldığında tespit edilen bir olgunun sözünü ed-iyorlar. Toplum bilimin yön-te miyle, sosyo-ekonomik, kültürel ilişkilerin, bağlantıların ölçütleri-yle yola çıkıp, Türkiye Cumhu-riyeti devletinin egemenlik alan-ında Kürt milletine mensup bir topluluk vardır sonucuna var-ıyorlar.

T.C.K. bunu suç sayıyor. Sos-yo-ekonomik, kültürel ölçütler-den yola çıkılarak yapılmış bir tespitin karşısına, siyasi bağ-lantıyı ifade eden bir tespit ko-nuluyor ve bu ayrı düzeylerde-ki tespitlerden biri her düzeyde geçerli sayılarak, sosyo-ekono-mik bir gerçekliğin, bir bilimsel tespitin ifade edilmesi, başlıba-şına bu iş, ceza konusu yapı-lıyor. Gereksesi bu tespitin yan-lırlığı değil elbette.

Gereksiz şu: Türkiye'de sos-yo-ekonomik, kültürel olgu ola-rak bir Kürt milleti olduğu tespi-tinden yola çıkılarak, bu milletin ayrı bir devlet kurmasına ka-dar giden taleplere varılabilir. Kürt milleti vardır demek, Kürt-

lerin Türkiye devletiyle siyasal bağlantılarını kopararak ayrı bir devlet kurması gerektiğini savunan siyasal hareketlerin meşru dayanak noktası vardır demektir. O halde T.C. devleti, kendi egemenlik alanına sahip çıkmak gibi her devlet için doğal sayılan hakkını korumak isteyen T.C. devleti, «bütünlüğü»nü korumak için böylece meşru dayanak noktalarını varlığını kabul edemez.

T.C. devleti açısından makul bir açıklama tarzı bu. Nitekim, kuruluşundan bu yana konuyla ilgili olarak doğan sorunlarını bu doğrultuda hareket ederek çözmeye çalışmıştır. Gerçi Türkiye'de bir Kürt milleti vardır tesbitinden hareket edilerek yurtdakinden çok farklı siyasal-toplumsal taleplere de varılabilir. Bu konuya girmenin yeri burası değil. Burada devletin az önce anlatılan politikasının sonuçlarından biri ile ilgileneceğiz. İsmail Beşikçi olayının özellikle öne çıkardığı bu sonuç, sözkonusu politika ile Türkiye'deki toplumbilim arasındaki ilişkidir.

«T.C. sınırları içinde Türk milletinden ayrı yurdu, tarihi ve dili olan bir Kürt milletinin varlığını» iddia etmek başlıbaşına suç sayılmıştır. Fakat «idda»nın niteliği gereği, onun suç konusu sayılabilmesi için bazı bilimsel tespitlere ihtiyaç vardır. Kürt yoktur demek, Kürt denilenlerin ne olduğunu belirtmekle, bunu kanıtlamakla olur. Belli bir kesime Kürt denilen kesime sosyo-ekonomik, kültürel ölçütlerden hareket edildiği için, yanlışlığı da burada kanıtlanmalıdır.

İ. Beşikçi, üç yıl hapsine neden olan «Türk Tarih Tezi - Güneş Dil Teorisi ve Kürt Sorunu» adlı kitapta bu noktayı vurguluyor. Kitabın konusu, T.C.'nin kuruluşununertesinde, dönemin tarih, toplumbilim ve dil bilginlerinin önde gelenlerinin önemli bölümlerinde katkılarıyla oluşturulan bu iki eteori-tezdir. İ. Beşikçi, bunların oluşturulma nedenleri ile Kürt sorunu arasında temel bir ba-

ğntı olduğunu belirtiyor. Gerçekten de eğer bu teoriler doğru olsa idi, bir Kürt milletinden söz etmek öncelikle bilimsel açıdan mahkûm edilebilirdi. Şüphesiz ki sözkonusu teoriler ortaya atılırken, amaç, bilimsel eylemde bulunmak değildi. Hükûranlık alanı üzerinde yeni bir siyasal düzen olarak kurulan T.C. devletinin, bu ilk kuruluş döneminde karşılaştığı sorunları çözebilmek için ihtiyaç duyduğu ideolojik araçlardı bu teoriler.

Bu bakımdan İ. Beşikçi, sözkonusu teorilerin oluşturulmasına katkıda bulunan ve halen yaşamakta olan «bilim adamlarına» bu teorileri neden oluşturduklarını ve sonra neden terkettilerini anlatıp cevap beklerken haksızdır. Çünkü bu «bilim adamları»mız, Osmanlı döneminde «sünufl-u devlet»ten (devlet sınıfları) sayılan «ilmiyye sınıfı»nın geleneğini sürdürmüşlerdir. Bilindiği üzere ilmiyye sınıfı bilimsel bilgi üretmek gibi bir işle uğraşmaz. Onun görevi devletin, egemenlerin varlığını sürdürmelerini meşru gösteren, bu amaç için yürütülen eylemleri onaylayan ideolojik araçları hazırlamaktır.

Dolayısıyla bilim adamlarına sorulan bir sorunun muhatabı olamazlar. Ama o soruları sorduğu ve cevap aradığı için şimdi toplam dörtbuçuk yıl hapse mahkûm edilen sosyolog İ. Beşikçi olayının yeniden öne çıkardığı soru, herhalde öncelikle bilim adamları tarafından cevaplandırılmalıdır. Belki «bilim»e siyaset karıştırıldığından yakınlık kendilerini saf bilime adayın bilim adamlarımız bu soruların kendilerini ilgilendirmediğini söyleyeceklerdir. Haklıdır. Çünkü Türkiye'de devlette temsil edilen siyaset ve bu saf resmi bilim, birbirlerinin alanına karışmamaktadır. Bundan dolayı bilimcilerimiz de, sorunun siyasete ait olduğunu peşinen kabul ederek Türkiye devletinin özellikle ilgilendiği Kürt sorununa karışmamaktadırlar. Şimdiye kadar bu «ilkel» tizliklerini sürdürmüş; sosyo-ekonomik ve kültürel bir olgu,

bir gerçeklik olarak bir Kürt milleti yaşamaktadır diyen, bu «idda»sını bilimsel yöntem ve ölçütlerle ileri sürülenlere, sırf bu işi yapmış olanları ağır cezalar verilirken, susabilmişlerdir. Kapitalizmin sürekli yeni ideolojiler üretmek varlığını koruyabilmesinde büyük katkıları olan bu tür bilim adamlarımız, dinî ideolojinin belli kalıpları içinde dönenip duran eskinin «ilmiyye» kesiminden ne kadar farklı olduklarına herhalde inanmamaktadırlar.

İ. Beşikçi, şu anda hapsedir. Hapse girerken, bununla, Türkiye'de bilimsel faaliyetin üzerindeki kısıtlamaları, baskıyı protesto etmek de istediğini söylemiştir. Yukarıda da değindiğimiz gibi bu protesto, kimlerini hiç ilgilendirmeyecek, hatıraları hiç Beşikçi'yi protesto edeceklerdir. Çalışmalarında resmi ideolojinin önkabulleri ile çatışır sonuçlara varılmayacağı özel itina gösteren, hatta bunları kendi ilginç katkıları ile beslemeye çalışanlar, ya da bu önkabuller ile çatışmaya düşeceklerini bilip, sezip bu tür konulardan uzak kalmayı yeğleyenlerden başka tür tavır beklemek abes olur.

Fakat herhalde sıfatlarını gerçekten hak ediyorlarsa, demokrat ve sosyalist bilim adamları ve hukukçular, bu protestoya kulak vermelidirlar.

Bir demokrat yalnızca kendisinin değil, başkalarının da «hak»ları çiğnendiğinde, özel olarak düşüncesini özgürce açıklaması engellenip, cezalandırıldığında —ki sözkonusu olay bir düşünce de değil, bir bilimsel tespitin açıklanmasıdır— buna tepki gösteren, engellenmenin kaldırılması için mücadele eden kişidir. Kendisini bir demokratın daha ileri sayan sosyalistler ise, bununla da yetinmemek; düşüncenin, bilgi üretiminin özgürce geliştirilmesi ve buna, toplumun, giderek daha geniş kesimlerinin katılımını mümkün kılan koşulları; mücadeleden gerektiğinde örgütsel biçimlerle oluşturmak durumundadırlar.

Şu ana kadar İ. Beşikçi'nin beklediği protestoları duymadık. Acaba biz sosyalist tutumu anlatırken fazla hayalci bir tanımlama mı yaptık; ve yine İ. Beşikçi protesto beklerken sosyalist hareket hakkında fazlasıyla iyimser mi düşünmüştük? Eğer bu sonuçları çıkarıyorsa kendimizi rahat hissediyor muyuz?

SPARTAKÜS BALESİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Sovyet yapımı Spartaküs bale filmi İstanbul'dan sonra İzmir ve Ankara'da da gösterildi. SSCB'de baleye çok önem verildiğini duyanlarıdanım. SSCB'nin Spartaküs'e bir sembol olarak özenle sahip çıktığı da bilinen bir şey (Spartakolimpik'i hatırlayın). Bu kadar çok önem verilen bir konuya bu kadar çok önem verilen bir sanat dalında nasıl yaklaşmış olduğunu görmek isteyen az değildi elbette. Çıkarken fikirlerini sorduğum kişiler gayet beğenmiş olduklarını söylediler. Kendileriyle hemfikir olmadığımızı belirttiğimizde ise sanırım biraz kızdılar. Böyle dört dörtlük bir eserde kusur bulmak için hayli zorlamak gerekmiyor muydu? Oysa, **Klasik bale ölçüleri içinden bakıldığında başarılı olduğu** söylenebilecek olan bu eserin kusura, zaten, klasik bale ölçülerine sadık kalınarak gerçekleştirilmiş oluşuydu. Çünkü, en yunusçak deyişle, sadık kalınan bu ölçülerin «izin verdiği» yorum, Hollywood filmlerinin öykülediği tarih anlayışı kalıbı ile dört dörtlük bir örtüşme halindeydi.

Görmüş olduğum tüm klasik bale eserlerinde ortak bir yan var: İki üç başbale/balerine karşı geniş bir «figüranlar» kadrosunun bulunuşu. Bu figüranların görevi baş oyunculara fon oluşturmak, onların belirli niteliklerinin daha vurgulanmasını sağlamak. Baş oyuncular ise bu kesime anlam katmak, önem kazandırmak gibi bir işlevi ol-

uyor. Geçen yüz seyrettiğim Nikolai dans topluluğu (New York) ise **modern bale** kapsamına giren çalışmalarında bu ayrıma yer vermemişti. Tüm oyuncular aynı derecede iyi olduğundan değildi bu. Ama eserin kuruluşu figüranlar / başbale/başbalerin ayrımını temel almayarak, bu ayrımı reddederek gerçekleştirilmişti. Sonuçta, izlediğimiz oyuncular arasındaki bağlantılar, böylece, klasik balenin imkânlarını aşan bir çeşitlilik ve zenginlik taşıyabiliyor, herkes herkese anlam katıyor du.

Spartaküs olayında Spartaküs'ün tarafını tuttuğumuzda Marksist olduğumuzun anlaşılmasını hiç de bekleyemeyiz. İzlediğim Spartaküs'lü Spartaküs'üz bir sürü Hollywood filmi içinde kölelere karşı Romalı yadeticileri tutan bir burjuva yönetmene raslamadım. (Burjuva dünya görüşünde ücretsiz kölelik insanlık dışıdır ya!) Marksist olup olmadığımız, o tarih olayını yorumlayışımızda ortaya çıkar. Yüksek bir kayaya fırlayıp bir el işaretiyle tüm köleleri peşine takan kahraman jön, Hollywood filmlerine alışmış bizler için hiç değişik değil.

Köleler Spartaküs kahraman olsun diye savaşmadı. Ama onları figüran konumunda bıraktığımız sürece, ortaya çıkan tablo ancak bunu gösterecektir. Spartaküs balesini seyreden duyduğum kızgınlık klasik baleye değildi. O zaten Marksist olduğunu hiç iddia etmedi ki!

TARİK GÜNERSEL

SİNEMAMIZ POLİTİKLEŞİRKEN ÖNE ÇIKAN BAZI SORUNLAR

Bu sinema sezonunda pespeşe seyrettiğimiz filmler, Türkiye sinemasında bir olguyu gün yüzüne çıkardı: Sinemanın politikleşmesi bu olgu. Bir başka deyişle politik sinema yapılması. Politik sinema kavramını ge-

nelleştirmek yanlış elbet, ben bu kavramı bu sezon seyrettiğimiz, özellikle dört film için kullandım. Yoksa, politik film kavramı gereksizdir, çünkü politik olmayan bir film olamaz; çarpıtılmış, eğdirilmiş, bükülmüş olabilir, ama mutlaka politik bir işlev yüklenir, bu haliyle bile.

Politik sinema ya da politik sanat gibi terimlerin nereden kaynaklandığına kısaca bir göz atmakta yarar var. Politika hayatın içinde şöyle ya da böyle varolduğu için sanatta da yer alacaktır kuşkusuz. Gelişme böyle olmadı. Burjuva dünya görüşü «politika» işlevini çarpıtarak, onu sanattan kovdu. Politika çirkin, pis bir şeydi, sanatsa güzel. Özellikle çirkin bir arada bulunmamalıydı. Neden, bu kadar masum değil elbet. Gerçekliği eksik ve çarpıtılmış üreterek deşimayı engellemekti. Bu tutuma karşı çeşitli karşı eleştiriler yöneltildi. Bunların başında da Marksistler geldi. Marksistlerin yaptığı iş şu oldu: Burjuva dünyaya görüşü sanatı «politikasıyla» indirgemeyi, ya, yanlış doğrusu sanatın politikaya indirgenmesiydi. Böylece burjuva dünya görüşünün zoraki olarak sanat yaptıktan sürmeye çalıştığı «politika», Marksistlerde zoraki olarak gerçekliğe ters düşerek dışardan ithal edilmeye çalışılıyordu. Ters yönlere gidilir gibi görünmesine karşın, aynı cukura düşmekti, bu. Bu söylediklerimiz Marksistler arasında egemen sanat anlayışı olan Resmî Sosyalist Gerçekçilik için geçerli. Bu konuda daha başka düşünen Marksistler de olduğu için, onları bu konuda sorumlu tutamayız.

Romanın, filmi, şiirin kısacası sanatın politik olup olmasının tartışmasının kaynağı böyle.

Yazımda politik sinema kavramını kullanmamın nedenini şimdi söyleyebilirim: Tartışmak istediğim beş film den dördü yukarıda kısaca sözünü ettiğim türden politik yapımlardı. Bu dört film: Maden, Fırat'ın Cinleri, Kanal, Güneşli Bataklık. Bunlardan ayrı bir yeri olması gereken Sürü.